

НАНОСТРУКТУРОВАНІ ПЛІВКИ CuO , СИНТЕЗОВАНІ МЕТОДОМ ПУЛЬСУЮЧОГО СПРЕЙ-ПІРОЛІЗУ

Д'яченко О.В.¹, Опанасюк Н.М.¹, Курбатов Д.І.¹, Cheong Н.²

¹Сумський державний університет, вул. Р.-Корсакова, 2, 40007, м. Суми, Україна

²Department of Physics, Sogang University, Seoul 121-742, South Korea
alexey.dyachenko@ukr.net

Завдяки можливості широкого використання, зокрема для створення приладів прозорої електроніки, сенсорики, геліоенергетики та через низьку вартість виробництва, у наш час значну увагу дослідників привертають оксидні напівпровідники. Однак практично всі відомі оксиди у нелегованому вигляді мають електронний тип провідності, що утруднює створення гетеропереходів на їх основі, які є обов'язковою складовою більшості приладів електроніки. Саме тому важливим є отримання та вивчення властивостей плівок оксидних матеріалів, що мають p -тип провідності, до яких зокрема відноситься оксид міді.

Для широкомасштабного застосування плівок оксидів металів, ключовим моментом є розробка простих та ефективних методів їх нанесення на різноманітні підкладки. Одним з найбільш перспективних з них вважається хімічний метод спреї-піролізу. У порівнянні з іншими методами, спреї-піроліз має ряд незаперечних переваг. Він не вимагає дорогого вакуумного обладнання, високоякісних підкладок, забезпечує великі швидкості нанесення шарів на підкладках великої площі з різних прекурсорів. Це і обумовило мету дослідження, вивчення властивостей плівок оксиду міді, нанесених методом пульсуючого спреї-піроліза.

Тонкі шари оксиду міді було отримано на підкладках зі скла. Синтез проводився в інтервалі температур $T_s = 573 \text{ K} - 723 \text{ K}$ з кроком 50 K . У наслідок розпилення $0,05$ моля хлориду міді ($\text{CuCl}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$) розчиненого в деіонізованій воді на підкладках відбувалося утворення тонких шарів оксиду.

Нанесені плівки були досліджені методами електронної скануючої та атомно-силової мікроскопії, раманівської спектроскопії. Вимірювання раманівських спектрів проводилося при кімнатній температурі з використанням He-Cd-лазера з довжиною хвилі $441,6 \text{ nm}$ в якості джерела збудження. Профілі рельєфу поверхні зразків були отримані за допомогою профілометра Dektak XT.

Мікрофотографії поверхні отриманих шарів свідчать, що плівки мають щільно упаковану полікристалічну структуру. Їх товщина складала $0,8-2,2 \text{ мкм}$. Розмір кристалітів в зразках змінювався від $100-200 \text{ nm}$ ($T_s = 673 \text{ K}$) до $1-1,5 \text{ мкм}$ ($T_s = 723 \text{ K}$).

Порівняння виявлених на раманівських спектрах піків з літературними даними дозволяє віднести пік з частотою 274 cm^{-1} до A_g моди, а пік з 327 cm^{-1} до B_g моди CuO . Пік на частоті 616 cm^{-1} , що відповідає B_{2g} моді цієї сполуки, не виявлявся через свою слабку інтенсивність. Пік з частотою 486 cm^{-1} відповідає $2E_u$ моді сполуки Cu_2O . Кілька піків при хвильових числах в діапазоні від 100 cm^{-1} до 250 cm^{-1} можуть бути приписані згинальним коливанням кластерів CuO_2 і CuO_4 . При цьому отримані частоти добре корелюють з наведеними в літературі. Таким чином, за даними раманівської спектроскопії досліджені зразки в основному містять фазу CuO з невеликою домішкою фази Cu_2O .

Отримані однорідні наноструктуровані плівки оксиду міді можуть бути використані як матеріал газових сенсорів та оптичних вікон p -типу провідності тонкопліткових сонячних елементів.

Радіаційні моди поверхневих плазмонів в SnO_2 тонких плівках

Гріневич В.С.¹, Филевська Л.М.¹, Руденко С.П.², Стеценко М.А.², Максименко Л.С.², Сердега Б.К.², Смытнына В.А.¹

¹Одеський національний університет ім.І.І.Мечникова,

вул.Дворянська, 2, Одеса 65082, Україна, grinevich@onu.edu.ua;

²Інститут фізики напівпровідників ім.В.Є.Лашкарьова НАН України, пр. Науки 45, Київ 03028, Україна, bserdega@isp.kiev.ua

Унікальна хімічна стійкість в агресивних середовищах, специфічні адсорбційно-каталітичні, електрофізичні й оптичні властивості, дешевина одержання й можливість створення нанорозмірних форм діоксиду олова (SnO_2) забезпечують йому лідируюче положення серед матеріалів, що застосовуються в оптоелектроніці й сенсориці. Раніше нами в роботі [1] показаний прояв поверхневого плазмонного резонансу (ППР) в SnO_2 плівках. Там же продемонстрована ефективність методу модуляційно-поляризаційної спектроскопії (МПС) для діагностики наноструктурованих SnO_2 плівок.

Застосування SnO_2 в електроніці й сенсориці вимагає врахування енергетичних втрат у матеріалі. Спектральна ширина резонансного піка ППР визначається двома типами втрат: радіаційними й нерадіаційними. Нерадіаційні втрати пов'язані з дисипацією поверхневих плазмонів (ПП) в SnO_2 плівці, а радіаційні втрати пов'язані з наявністю нерегулярної шорсткості, зернистої або кластерної структури зразків, наслідком чого є перевипромінювання ПП. Метою даної роботи є вивчення радіаційних мод ПП в SnO_2 плівках МПС методом залежно від технології їхнього одержання.

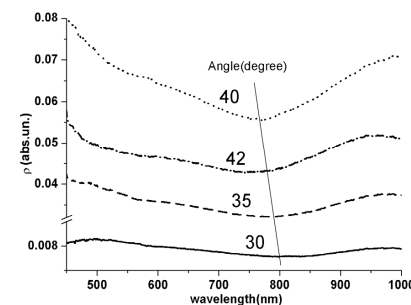

Рис. 1. Спектри поляризаційної різниці $\rho(\lambda)$ в радіаційній області при $\theta < \theta_c \sim 43^\circ$ для SnO_2 плівок при ДХДАО~5% і ПВА~1%

Плівки SnO_2 були отримані методом спреї-піролізу при варіюванні вмісту діхлордіацетилацетонату олова (ДХДАО) від 1 до 10% і постійному вмісті розчину полімеру (ПВА) в ацетоні в 1%. Оптична схема експериментальної установки на основі геометрії Кретчманна й МПС методу для дослідження ППР ефектів шляхом виміру спектральних залежностей параметра поляризаційної різниці $\rho(\lambda) = R_s^2 - R_p^2$ коефіцієнтів внутрішнього відбиття s - і p -поляризованого випромінювання детально описана в роботі [2].

Дослідження радіаційних мод ПП проводилося в діапазоні кутів падіння випромінювання до критичного кута повного внутрішнього відбиття $\theta < \theta_c \sim 43^\circ$. Спектри $\rho(\lambda)$ для SnO_2 плівок при ДХДАО~5% і ПВА~1% характеризуються проявом мінімуму близько 780 nm і його зсувом у короткохвильову область при збільшенні θ , що свідчить про збудження ПП радіаційних мод. Для серії зразків SnO_2 плівок при $\theta = 30^\circ$ показано, що зменшення амплітуди $\rho(\lambda)$ пов'язане зі збільшенням ДХДАО у вихідному розчині.

[1] V.S. Grinevich et al., Thin Solid Films 522 (2012) 452–456

[2] B.K. Serdega et al., Polarimetric Detection, Characterization, and Remote Sensing / eds. by M.I.Mischenko et al. Springer Science + Business Media B.V. (2011) p.473